

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

67. URL: <http://elibrary.ru/item.asp?id=24228773>.
3. Технология blockchain для контроля качества и безопасности продуктов питания [Электронды ресурс]: <https://www.offlinemanager.ru/polzu-prinosyashhie/tehnologiya-blockchain-dlya-kontrolya-kachestva-i-bezopasnosti-produktov-pitaniya.html> – (Дата обращения: 04.01.2021)
 4. Стартап по доставке продуктов питания беспилотными автомобилями [Электронды ресурс]: <https://vc.ru/future/51419-startap-po-dostavke-produktov-pitaniya-bespilotnymi-avtomobilyami>
 5. Как умная упаковка помогает обезопасить товар и потребителя — разбираемся в карточках [Электронды ресурс]: https://news.itmo.ru/ru/science/new_materials/news/12814/

ХАЛЫҚТЫҢ ОСАЛ ТОПТАРЫ АРАСЫНДАҒЫ КЕДЕЙЛІКТІ ЖЕҢУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Баймұрат А. Е.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразиялық ұлттық университетінің
«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының 1 курс студенті
Ғылыми жетекші – Құдыс Е.

Тәуелсіздік алған сәттен бастап Қазақстан Республикасы әлеуметтік мемлекеттің прогрессивті құрылысына бағыт алды. Нарықтық қатынастарды құру кезінде, тұрақты экономикалық өсу жылдарында және қазіргі жаһандық қаржы-экономикалық дағдарыс кезінде мемлекеттік органдар үшін әлеуметтік басымдықтар әрқашан даусыз болып қала берді. Қазақстанда әлеуметтік салада бірқатар күрделі реформалар жүргізілуде. Үкімет 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған әлеуметтік жаңғырту тұжырымдамасын әзірледі. Бұл құжатты іске асыру әлеуметтік қорғау, білім беру, денсаулық сақтау жүйесін – елдегі өмірдің барлық салаларын өзгертуі тиіс. 2014 жылдың соңына қарай жан басына шаққандағы ЖІӨ 12806,7 АҚШ долларын құрады, бұл 1991 жылмен салыстырғанда 18 есе көп. Жалпы 2013 жылдан 2022 жылға дейін ең төменгі мемлекеттік базалық зейнетақы төлемі 2,2 есе өсті, ал орташа жыл сайынғы өсім 8,4% құрады. Орташа зейнетақы 10,5 есе өсті (Ескертпе: инфляцияны есепке алмағанда әлеуметтік көрсеткіштердің өсуі туралы деректер келтірілген). Осылайша, күрделі экономикалық және қаржылық жағдайда да мемлекет әлеуметтік мемлекет ретінде өзінің негізгі құндылықтарын ұстанады, ал әлеуметтік сала кез-келген жағдайда өзінің әлеуметтік міндеттемелерін орындай алатын мемлекеттік биліктің тиімділігін анықтайтын маңызды фактор болып табылады. Бұл жұмыстың уақтылығын анықтайтын дәлелдер: кедейлік шегінен төмен тұратын халыққа әлеуметтік жеңілдіктер беруге бағытталған әлеуметтік қоғамдық қатынастардың құқықтық қорғалуының болмауы; аз қамтылғандарға әлеуметтік көмек көрсету үшін пайдаланылатын стандарттардың мәнін, мазмұнын, құрылымын теориялық, әдіснамалық және тұжырымдамалық негіздеудің шектелуі; аз қамтылғандарды әлеуметтік қолдау жөніндегі мемлекеттік саясаттың белгілі бір бытыраңқылығы.

Кедейлік көптеген осал топтарға, соның ішінде балаларға, қарттарға және мүгедектерге үлкен қиындық туғызады. Кедейлікті азайтуға бағытталған күш-жігерге қарамастан, бұл адамдарға кедейліктің қатал шеңберінен шығуға кедергі болатын көптеген кедергілер әлі де бар. Бұл мақалада біз халықтың осал топтары арасындағы кедейлікті жеңудің кейбір мәселелерін қарастырамыз.

Біріккен Ұлттар Ұйымының мәліметі бойынша, білім кедейлікті азайтудың негізгі факторы болып табылады, өйткені ол адамдарға жақсы жұмыс пен жоғары табысқа әкелуі мүмкін. Дағдылар мен білім алуға көмектеседі. Алайда, халықтың көптеген осал топтары білім беру жолында айтарлықтай кедергілерге тап болады. Мысалы, табысы төмен отбасылардағы балалар сапалы мектептерге қол жеткізе алмауы мүмкін, ал ересектерде жоғары білім алуға ресурстар болмауы мүмкін. Сонымен қатар, мүмкіндігі шектеулі адамдар білім алу мүмкіндіктеріне қол жеткізу жолында физикалық немесе материалдық-техникалық кедергілерге тап болуы мүмкін. Осы кедергілерді жою және білімге қол жетімділікті жақсарту халықтың осал топтары арасындағы кедейлікті жеңу үшін өте маңызды. (Біріккен Ұлттар Ұйымы, 2021)

Медициналық көмекке қол жеткізу көптеген осал топтар үшін тағы бір маңызды мәселе болып табылады. Денсаулықтың нашарлығы адамның жұмыс істеуі, білім алу немесе отбасына қамқорлық жасау қабілетін шектеуі мүмкін, бұл кедейліктің қатал циклін жалғастыруы мүмкін. Сонымен қатар, денсаулық сақтау шығындары кедейлікте өмір сүретін адамдар үшін айтарлықтай қаржылық ауыртпалық болуы мүмкін. Арзан медициналық көмекке қол жетімділікті арттыру, денсаулық сақтау инфрақұрылымына инвестиция салу және профилактикалық көмек пен денсаулық сақтау саласындағы білім беру ресурстарымен қамтамасыз ету осал топтардағы кедейлік мәселесін шешуге көмектеседі. (Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, 2021).

Тұрғын үйдің жетіспеушілігі халықтың көптеген осал топтары үшін тағы бір маңызды мәселе болып табылады. Көптеген табысы төмен отбасылар қолжетімді және қауіпсіз баспана таба алмай қиналады, ал баспанасыздықтан немесе тұрғын үй кепілдігінің жоқтығынан зардап шегетін адамдар білімге, денсаулық сақтауға немесе басқа ресурстарға қол жеткізуде қосымша қиындықтарға тап болуы мүмкін. Тұрғын үй секторында қауіпсіздіктің жоқтығын шешу Қолжетімді тұрғын үй бағдарламаларына инвестиция салуды, тұрғын үйді жалға алуға көмек көрсету бағдарламаларын қолдауды және үйсіз қалған адамдарға ресурстар беруді талап етеді. (Табысы төмен Ұлттық тұрғын үй коалициясы, 2021)

Табыс теңсіздігі-халықтың осал топтары арасындағы кедейлікті күшейтетін кең таралған мәселе. Төмен жалақы төленетін жұмыс көбінесе адамдарды өздерін және отбасыларын асырауға қажетті табыспен қамтамасыз етпейді. Табыс теңсіздігін жою халықтың осал топтары арасындағы кедейлікті азайтуға көмектеседі және ең төменгі жалақыны көтеру, кәсіподақтарды қолдау және табысы төмен адамдар мен отбасыларға қаржылық көмек көрсету сияқты әртүрлі шешімдер бар. (Экономикалық саясат институты, 2021)

Ақырында, әлеуметтік оқшаулану кедейлікті жеңуге үлкен кедергі болуы мүмкін. Кедейлікке ұшыраған адамдар әлеуметтік қолдау желілерінде жетіспеуі мүмкін, бұл ресурстарға немесе мүмкіндіктерге қол жеткізуді қиындатуы мүмкін. Сонымен қатар, кедейлік стигматизациялануы мүмкін, бұл адамдарға көмек сұрағанда ұят немесе ыңғайсыздық тудырады. Әлеуметтік оқшаулану мәселесін шешу қолдау көрсететін қауымдастықтар құруды және психикалық денсаулық пен әлеуметтік қолдау үшін ресурстармен қамтамасыз етуді талап етеді. (Американдық психологиялық қауымдастық, 2021).

Қорытындылай келе, кедейлік көптеген осал топтарға әсер ететін күрделі мәселе екенін атап өткен жөн. Кедейлікті жеңу адамдарға білім алуға, денсаулық сақтауға, қолжетімді баспанаға және басқа ресурстарға қол жеткізуге кедергі келтіретін кедергілерді жоюды талап етеді. Сонымен қатар, табыс теңсіздігін азайту және әлеуметтік оқшаулануды жеңу халықтың осал топтары арасындағы кедейлік циклін бұзуға көмектеседі. Осы

шешімдерге инвестиция сала отырып, біз барлығының өркендеуі үшін қажетті ресурстарға қол жеткізе алатын әділетті қоғам құру үшін жұмыс істей аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Біріккен Ұлттар Ұйымы. (2021). Білім беру және кедейлікті жою. Біріккен Ұлттар Ұйымы. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/resources/education-and-poverty-eradication.html>
2. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы. (2021). Денсаулық және кедейлік. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы. https://www.who.int/health-topics/poverty#tab=tab_1
3. Аз қамтылған азаматтарға арналған Ұлттық тұрғын үй коалициясы. (2021). Шешімдер. Аз қамтылған азаматтарға арналған Ұлттық тұрғын үй коалициясы. <https://nlihc.org/explore-issues/solutions>
4. Экономикалық саясат институты. (2021). Жалақы, табыс және байлық. Экономикалық саясат институты. <https://www.epi.org/wages-incomes-and-wealth/>
5. Американдық психологиялық қауымдастық. (2021). Әлеуметтік оқшаулану және жалғыздық. Американдық психологиялық қауымдастық. <https://www.apa.org/pi/about/newsletter/2018/03/social-isolation-loneliness>

УДК 33.338

БИЗНЕСТІ БАСҚАРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ҚОЛДАНУ: ҚР КОМПАНИЯЛАРЫНЫҢ МЫСАЛЫНДА

Бархитова Жадыра Шахмартовна
Barkhitova2000@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті Экономика факультеті,
7М04117 – «Инновациялық менеджмент» білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты
Ғылыми жетекші - э.ғ.к., доцент Н. К. Шамишева

Аннотация:

Бұл мақалада автор бизнес-процестерді тиімді басқару үшін қолдана алатын әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануды ҚР компанияларының мысалында қарастырады. Мақалада келесі инновациялық тәсілдер қарастырылады: бизнесті цифрландыру, жобаларды басқарудың икемді әдістемелері, тәуекелдерді басқару, адам ресурстарын басқару және экожүйелік тәсіл. Сондай-ақ, осы тәсілдерді қолданатын компаниялардың мысалдары келтіріліп, олардың нәтижелері талданады.

Негізгі сөздер: инновация, инновациялық тәсілдер, бизнесті басқару, цифрландыру, тәуелдерді басқару, Жасанды Интеллект, жобаларды басқарудың икемді әдістемелері.

Қазіргі уақытта бизнестің табысты болуына әсер ететін көптеген факторлардың ішінде ең маңыздыларының бірі инновация болып табылады. Бизнесті басқарудың инновациялық тәсілдері компанияларға жаңа деңгейге шығуға, өнімдер мен қызметтердің сапасын жақсартуға, нарықтағы бәсекеге қабілеттілікті арттыруға және пайданы арттыруға көмектеседі. Бұл мақалада біз бизнесті тиімдірек басқаруға көмектесетін бірнеше инновациялық тәсілдерді қарастырамыз [1].

Бірінші инновациялық тәсіл – бизнесті цифрландыру. Бүгінгі таңда компаниялардың көпшілігі бизнес-процестерді автоматтандыру, тұтынушылар тәжірибесін жақсарту және